

ЧУДОМИР

ГОЛЕМИТЕ И МАЛКИТЕ

chitanka.info

Големите риби гълтат малките — така е било открай време.

Още при основаването на Софийския народен музей по нареддане на правителството чрез оклийските управления са били събрани всички по-значителни археологически паметници на културата, като статуи, релефи, саркофази, надгробни плочи, колони, капители и пр. По-късно пловдивският музей наново претършува Южна България за същата цел.

Тогава, разбира се, в малките ни градове още не е имало музеи, но и след тяхното появяване правото и навикът всичко по-ценено да отива в столицата си останаха и до ден-днешен. Някои предмети се вземаха направо, други под предлог, че ще бъдат проучвани, също отиваха там, за да не се върнат. Навъдили се бяха в София също хитри, безскрупулни търговци на стариини, които обикаляха страната, събираха ги и ги изнасяха в чужбина, та предшественикът ми бай Петър Топузов се беше наплашил много и просто криеше някои неща от тях. Ако дойде напр. наш археолог или историк и почне да се рови из музейната сбирка, той ще издебне момент и ще ми пришепне:

— Отваряй си очите, че много, много не им вярвам.

— Ех, и ти, бай Петре, как можеш да се съмняваш в такива хора!

— Съмнявам се. Нали са софиянци, все гледат да паланджосат нещо и да го занесат там.

Бай Петър почина преди 27 години, като оставил музея на мене, и щом го поех, почнах да се убеждавам, че е бил прав.

Неотдавна от Етнографския музей ми поискаха колекция от шевици из нашия край. Щели да издават албум, та да поместели и от тях няколко, след което щели да ни ги върнат. Избрах най-хубавите, най-типичните, изпратих ги и досега пазя разписката и чакам да ми ги върнат. Не ни пратиха един албум поне и се принудихме да го купим. Малко след това насила измъкнах от пазвата на един „специалист“ малка икона, откачена от олтара на църквата, която по негово желание посетихме. Все около това време... но както почнах от самото начало, не ще стигнат колоните на целия вестник — затова ще изброя само няколко случая от последно време.

Пристигат един ден двама представители на Министерството на отбраната и на културата, вадят писма, документи и с тон, който не търпи възражение, вземат седем-осем от най-ценните ни веществени експоната от отдела „Освободителна война“. Щели да правят в София

такъв музей. Така постъпили и на още няколко места в провинцията, та по този повод отговорно лице от Министерството на културата казало:

— Разкулачихме няколко провинциални музея и направихме един софийски.

Още не бяхме ги прежалили, пристигна човек от музикалния отдел при БАН и взе за някаква изложба оригиналния ръкопис на първата българска опера „Сиромахкиня“ от Емануил Манолов. Тъкмо го изпратихме, пристига друг от Държавния архив, който пък иска да прибере всички стари тефтери, писма, документи и пр. Мина се известно време и от София ми поискаха една картина от галерията ни, защото щели да устроиват изложба в Париж. Изпратихме и нея. Изложбата не се състоя и цели две години търсих тази картина из разните музеи и складове, и архиви. Най-после я намерих и полуконспиративно я прибрах. Получихме след това писмо от музей „Иван Вазов“, с което искат да им изпратим някакъв ръкопис на поета, а ние имаме само една визитна картичка със съдържание „Ч. И. Д. — Ив. Вазов“. Види се, пълното изследване живота и творчеството на народния поет ще да е немислимо без този важен документ. Такива писма получихме от всички столични къщи-музеи.

На три пъти събрахме материали за партизанското движение в Казанлъшко. Първия път ги поискаха в Пловдив, където потънаха вдън земя, втория път ги изпратихме в София. И едва на третия път събрахме нещо и за нас.

Друго. В града ни прекарваше старините си учител-музикант и композитор от местно значение. Няколко години преди смъртта му го помолих да събере всичките си творби в една папка и да ги предаде на музея срещу скромно възнаграждение. Така постъпваме с всички проявили се в някоя област граждани от нашия край. Научава това човек от БАН, отива при учителя, обещава да му плати три пъти повече и той почна да се преструва, като ме срещне, че не ме познава.

Преди няколко седмици мина друг от Архивния отдел при ЦК. Казали му, че имаме запазена архивата на партийната организация от едно наше село. Дойде той, взе да я прелиства и по най-новите методи на архивистиката започна да къса отделни листове, писма, окръжни и пр., които там нямали. Така осакатена я остави със закана, че щял да я прибере цялата.

Неотдавна пък се получи проектопостановление, с което старозагорската, сливенската и казанлъшката художествена галерия трябвало да предадат на Националната в София най-добрите си картини. От нашата галерия искат картината „Невеста“ от проф. Дечко Узунов. Ако Узунов беше съвременник — да речем — на Захари Зограф или на Уста Антон Дебралията и Националната галерия нямаше нищо от него — разбираме, но в Националната галерия има няколко негови творби, самият Узунов е в разцвета на творческите си възможности, при това е казанлъчанин и ние имаме само една негова творба... Нека читателят прецени сам колко правилно и колко справедливо е това.

Музейното дело у нас през последните години се развива бързо и бележи големи успехи. Откриха се доста нови музеи, активизираха се работниците им, цели бригади от Археологическия, Етнографския, Музея на революционното движение, бъдещия музей на руско-българската културна дружба, военните музеи, Държавния архив, архива при ЦК и пр. пътуват, събират, проучват. И това е много радостно, много хубаво. В цялото туй настъпление, в целия този щурм обаче има нещо неясно, има стихийност, цари безредие. Не се вижда кой какво, откъде и как събира, материали от един род се трупат на няколко места и пр. Големите столични музеи и институти разполагат с повече хора и повече средства, а малките провинциални музеи често пъти едва свързват двата края и имат по един, двама служещи, които освен събирателската вършат още много други работи, затова мъчно намират материали, още по-трудно ги заплащат, а за разкопки не могат и да помислят. Това е привилегия само на големите. Ако пък намерят нещо, боят се да не им бъде отнето. Затова понякога, не на шега, си задаваме въпроса, дали не ще е по-добре да се приbere всичко там, а в провинцията да се открият само агентури на столичните музеи. Или пък се питаме: какво да събираме, което няма да ни бъде отнето.

От друга страна, всички музеи в страната ни се превърнаха в общи, или краеведчески, както русите ги наричат. От служителите в тях се иска всестранно да проучат своята окolia или окръг, да знаят историята на икономиката, бита, революционните борби, социалистическото строителство, да вършат научноизследователска работа, да обзведат кабинети за консултации, да ръководят кръжици,

да изнасят беседи, да пишат статии... А как ще стане това, като архивите, ценните за историята на края експонати са другаде?

Нашият музей пази протоколните книги на градския съвет и на бившите банки, от които гражданините непрекъснато правят справки. Не могат ли тези архиви да се „зарегистрират“ в съответните институти и там да се следи за тяхното правилно стопанисване? Като се оголват по този начин малките музеи, на какво ще заприличат те и с какво желание и импулс ще работят служещите там?

Правилното, етичното е намереният предмет да остане в района, в който е намерен, а който се интересува от него, да иде да го проучи. Съгласни сме, че в столицата трябва да бъдат най-богатите, най-добре уредените музеи и че там са учените, специалистите, но нека това да не става, като се опразват малките провинциални музеи. Нека специалистите посещават от време на време и провинцията хем да проучат нещо, хем да ни получат нас, които работим в тяхната област.

Щом дойдат културни делегации и гости от чужбина, ще разгледат забележителностите на столицата и след това ще посетят и някои провинциални градове — като Казанлък напр., — за да видят едно образцово читалище, един добър музей и художествена галерия, да разгледат Тракийската гробница, Шипка и оттам Габрово, Търново и т.н. В нашата специална книга имаме подписите на тези гости и всяко може да се провери и види, че почти всички са минали по този път. Трябва ли да напомняме още, че се говори постоянно за децентрализация, а се върши обратното?

Големите риби прочее може да гълтат малките, но големите музеи не трябва да мислят само за себе си, а да покровителствуват, да подпомагат провинциалните, защото и там живеят българи, и те искат да чуят, да видят, да научат нещо повече!

Вместо да иска картини от провинциалните галерии, Националната художествена галерия трябва да раздаде от богатия си фонд по някоя картина от нашите класици, за да станат провинциалните галерии исторически по-прегледни и да дават на посетителите по-ясна и по-пълна представа за развоя на нашата живопис.

Така покровителствувани и насырчавани, провинциалните музеи ще растат и ще се развиват, а от това ще спечелят както музейното ни дело, така и науката.

(Публикуван във в. „Литературен фронт“, XII, бр. 46 от
15.IX.1956 г.)

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.